

Briuselis, 2022 m. spalio 3 d.
(OR. en)

12997/1/22
REV 1

SOC 533
EMPL 365
ECOFIN 942
EDUC 333

PRANEŠIMAS DĖL „I/A“ PUNKTO

nuo:	Socialinės apsaugos komiteto
kam:	Nuolatinių atstovų komitetui (COREPER I) / Tarybai
Dalykas:	Pagrindiniai socialiniai iššūkiai: pagrindinės SAK išvados, grindžiamos Socialinės apsaugos rodiklių apžvalgos metine peržiūra - Patvirtinimas

Delegacijoms priede pateikiamos pagrindinės Socialinės apsaugos komiteto išvados, parengtos remiantis Socialinės apsaugos rodiklių apžvalgos (SARA) metine peržiūra ir socialinės apsaugos politikos pokyčiais, kad Taryba jas patvirtintų 2022 m. spalio 17 d.

Visas ataskaitos tekstas pateiktas dok. 12997/22 ADD 1.

Prie šios ataskaitos pridėti Socialinės apsaugos rodiklių apžvalgos (SARA) duomenys apie šalis pateikiami dok. 12997/22 ADD 2–4.

Pagrindinės Socialinės apsaugos komiteto

išvados

2022 m. metinė ataskaita

*Socialinės apsaugos rodiklių apžvalgos (SARA) ir socialinės
apsaugos politikos pokyčių peržiūra*

PAGRINDINĖS IŠVADOS

1. **Igyvendindamas savo įgaliojimus pagal SESV 160 straipsnį, Socialinės apsaugos komitetas (SAK) parengė Tarybai skirtą socialinės padėties ES ir politikos raidos valstybėse narėse metinę apžvalgą**, grindžiamą naujausiais turimais duomenimis ir informacija. Šiuo pagrindu SAK akcentuoja toliau išdėstytas išvadas ir bendrus prioritetus, kuriais turėtų būti vadovaujama atliekant parengiamąjį darbą, susijusį su 2023 m. metine tvaraus augimo apžvalga.
2. **2021 m. ES valstybėse narėse vėl matomas ekonominis augimas.** Gerėjanti sanitarinė padėtis, taip pat koordinuoti ES ir nacionalinio lygmens veiksmai siekiant sušvelninti COVID-19 pandemijos poveikį padėjo ES ekonomikai 2021 m. rudenį vėl pasiekti ikipandeminį gamybos apimtys lygį. Nedarbas sumažėjo nuo pandemijos metu pasiekto maksimalaus lygio – 7,8 % 2020 m. pabaigoje – iki 6,0 % 2022 m. viduryje. 2021 m. taip pat padidėjo realiosios namų ūkių pajamos.
3. **2022 m. dėl Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą susidarė nauja ekonominė ir geopolitinė aplinka.** Dėl to padidėjusios energijos ir biržos prekių kainos, tiekimo sutrikimai ir didėjantis netikrumas kelia grėsmę Europos atsigavimui po pandemijos ir prisideda prie socialinio ir ekonominio klimato prastėjimo. Dėl aukštų energijos kainų, didėjančios infliacijos ir padidėjusių bendrų pragyvenimo išlaidų nesaugioje ekonominėje padėtyje gali atsidurti daug namų ūkių – ypač mažesnes pajamas gaunančios šeimos, kurios didesnę savo pajamų dalį išleidžia energijai ir maistui, ir taip gali būti prarasta pastaraisiais metais daugelyje šalių padaryta pažanga mažinant nedarbą, skurdą ir nelygybę.
4. **Karas taip pat sukėlė didžiulę humanitarinę krizę – nuo konflikto pradžios iš savo šalies pabėgo daugiau kaip 12 mln. ukrainiečių.** Dėl pabėgėlių antplūdžio į Europą kai kurių ES šalių pajėgumai priimti bėgančiuosius nuo karo ir suteikti jiems apsaugą yra maksimaliai įtemptoje padėtyje, ir tenka didžiulė našta socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties sistemoms visoje Europoje.

5. **Iki Rusijos invazijos į Ukrainą buvo galima pastebėti iš esmės teigiamus socialinės padėties pokyčius – dauguma SARA rodiklių 2021 m. daugiausia rodo teigiamus pokyčius valstybėse narėse, atspindinčius atsigavimo poveikį ir socialinės apsaugos bei socialinės įtraukties sistemų indėlį, visų pirma:**
- **skurdo ar socialinės atskirties rizikos mažėjimą** daugiau nei trečdalyje valstybių narių, visų pirma atspindintį **didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus** sumažėjimą daugelyje šalių, tačiau tuo pat metu matant ir **nevienareikšmių pokyčių**, susijusių su skurdo rizikos lygiu ir gyventojų, gyvenančių namų ūkiuose, kuriuose (beveik) nė vienas narys neturi darbo, dalimi;
 - **didelį** plačiosios visuomenės **skurdo gylio sumažėjimą** maždaug trečdalyje valstybių narių kartu su **skurdo ilgalaikiškumo** sumažėjimu pusėje šalių – iš dalies tai atspindi **padidėjusį socialinių pervedimų poveikį** trečdalyje valstybių narių;
 - **vaikų padėtis** daugelyje valstybių narių **apskritai pagerėjo**, kaip matyti iš sumažėjusios jų skurdo ar socialinės atskirties rizikos, jų materialinio ir socialinio nepritekliaus lygio ir vaikų skurdo gylio (nors 7 valstybėse narėse pastarasis padidėjo);
 - **jaunimo padėtis taip pat pagerėjo** – sumažėjo NEET¹ jaunimo dalis, taip pat sumažėjo mokyklos nebaigusiu asmenų skaičius trečdalyje šalių;
 - dviejuose trečdaliuose valstybių narių vis didėjo **vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumo lygis** – tai atspindi pagerėjimą darbo rinkoje 2021 m.;
 - vyresnio amžiaus žmonių (65 m. ar vyresnių) **skurdo ir santykinų pajamų padėties pagerėjimą** – beveik pusėje šalių mažėjo skurdo arba socialinės atskirties rizikos lygis.

¹ Nesimokantis, nedirbantis ir mokymuose nedalyvaujantis jaunimas.

6. **Nepaisant to, buvo tam tikrų sričių, kurias, atsižvelgiant į 2021 m. pokyčius, reikėjo atidžiai stebėti, t. y.:**
- beveik trečdalyje valstybių narių didėjo **ilgalaikio nedarbo** lygis;
 - trečdalyje valstybių narių didėjo gyventojų, **gyvenančių namų ūkiuose, kuriuose (beveik) nė vienas narys neturi darbo**, dalis;
 - **pajamų nelygybės** pokyčiai buvo nevienareikšmiai: trečdalyje valstybių narių ji mažėjo, tačiau panašiam skaičiui valstybių narių – didėjo.
7. **Europos socialinių teisių ramstis kartu su ES pagrindiniais tikslais užimtumo, įgūdžių ir skurdo bei socialinės atskirties mažinimo srityse, įtrauktas į ramsčio įgyvendinimo veiksmų planą, sudaro būtiną pagrindą ES ir valstybių narių lygmens veiksmams.** 2022 m. birželio mėn. ES užimtumo ir socialinių reikalų ministrams pateikti valstybių narių įsipareigojimai, juos sudėjus, siekia ar net viršija ES pagrindinius tikslus. Kadangi tikslai yra tarpusavyje susiję ir vienas kitą sustiprina, nuoseklių politikos veiksmų reikėtų imtis įvairiose politikos srityse. Kalbant apie skurdo mažinimo tikslą, daugumoje valstybių narių žmonių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius, palyginti su 2019 m., išliko nepakitęs arba sumažėjo.
8. **Dabartinėje nepastovioje aplinkoje ES ir valstybės narės turėtų toliau taikyti tikslines ir efektyvias politikos priemones, kad stiprintų socialinę įtrauktį ir socialinę apsaugą ir mažintų pažeidžiamų namų ūkių ir asmenų patiriamą riziką.** Prie socialinės padėties gerinimo visoje Sąjungoje turėtų prisidėti ne vien tik socialinės politikos priemonės. Į socialinius ir užimtumo aspektus turi būti atsižvelgiama įgyvendinant visas reformas, įskaitant tas, kuriomis sprendžiami su žaliaja ir skaitmenine pertvarkomis susiję klausimai. Neigiamų socialinių padarinių prevencijai gali būti naudingas platesnis paskirstomojo poveikio vertinimų naudojimas.

9. **Reikia toliau stiprinti socialinės apsaugos sistemas, kad jos taptų atsparesnės ir gebėtų atlaikyti dabartinius ir būsimus iššūkius.** Modernizavimo procesas, kuris vyksta daugelyje valstybių narių, turi būti tęsiamas įgyvendinant aktyvios įtraukties principus, daugiausia dėmesio skiriant tinkamam pajamų rėmimui, paramai socialinei integracijai ir dalyvavimui darbo rinkoje, taip pat įperkamu ir kokybiškų paslaugų teikimui. Pirmenybė ir toliau turėtų būti teikiama užtikrinimui, kad socialinės apsaugos sistemos apimtų ir nestandartinius darbuotojus bei savarankiškai dirbančius asmenis. Reikia efektyvios politikos siekiant spręsti nepasinaudojimo lengvatomis problemą, toliau paprastinant procesus ir vykdant integravimą išmokų teikimo srityje, taip pat didinant socialinės apsaugos sistemų skaidrumą, tam pasitelkus skaitmenines technologijas.
10. **Atsižvelgiant į Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą socialinį ir ekonominį poveikį, reikia toliau stiprinti esamas socialinės apsaugos sistemas, taip pat dėti tikslines pastangas remti pažeidžiamesnius asmenis.** ES ir nacionaliniu lygmenimis pirmenybė ir toliau turėtų būti teikiama priemonėms, kuriomis siekiama sušvelninti ekonominį kylančių energijos kainų poveikį – visų pirma mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams, pastangoms kovoti su didėjančia benamyste ir atskirtimi dėl būsto, paramai pažeidžiamoms šeimoms ir vaikams, taip pat nuolatinei paramai pabėgėliams iš Ukrainos, kad jie galėtų naudotis pagrindinėmis paslaugomis ir patekti į darbo rinką.

11. **Atsižvelgiant į senėjančią visuomenę, kintančią ekonomiką ir darbo rinkas, turėtų būti toliau stengiamasi užtikrinti tiek pensijų sistemų tinkamumą, tiek jų tvarumą.** Veiksmai, vykdomi siekiant koreguoti pensinį amžių ar karjeros reikalavimus, išmokas ar kaupimo normas, kad būtų atspindėtas tikėtinos gyvenimo trukmės kitimas, turėtų būti papildomi vyresnių žmonių aktyvumo strategijomis ir lanksčiomis darbo galimybėmis, įskaitant galimybę derinti pensijas ir darbo pajamas, ir jais turėtų būti užtikrinamas sąžiningas elgesys su ilgą stažą sukaupusiais darbuotojais, anksti prisijungusiais prie darbo rinkos. Politikos priemonėmis taip pat turėtų būti sudaromos palankesnės sąlygos naudotis pensijų sistemomis asmenims, dirbantiems įvairių formų nestandartinio užimtumo režimu, ir savarankiškai dirbantiems asmenims. Siekiant panaikinti tebesilaikantį vyrų ir moterų pensijų skirtumą, reikės didesnės apimties ir geresnio moterų dalyvavimo darbo rinkoje, dedant pastangas spręsti vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumo problemą, nustatant paramos politikos priemones asmenims, turintiems su priežiūra susijusių pareigų, įskaitant galimybę gauti kokybišką ir įperkama priežiūrą, vienodas tėvystės ir motinystės priemones, kad būtų palengvintas grįžimas į darbo rinką po karjeros pertraukos, taip pat priežiūros kreditus ar kitus mechanizmus, teikiamus siekiant kompensuoti prižiūrintiesiems asmenims (daugiausia moterims) už laiką, praleistą prižiūrint šeimos narius ir dėl to nedirbant apmokamo darbo.
12. **COVID-19 pandemija parodė, kad reikia stiprinti nacionalinių sveikatos priežiūros sistemų pajėgumą gerinti gyventojų sveikatos rezultatus ir geriau reaguoti į būsimus krizinius įvykius.** Tuo tikslu tebėra itin svarbu užtikrinti tvirtesnę sveikatos priežiūros ir socialinių sektorių integraciją ir koordinavimą. Vienas iš pagrindinių prioritetų tebėra persiorientavimas nuo paslaugų teikimo ligoninėse prie pirminės sveikatos priežiūros, be kita ko, investuojant į naujus pirminės sveikatos priežiūros padalinius, aktyviau diegiant e. sveikatos sprendimus ir iš naujo sutelkiant dėmesį į ligų prevenciją bei sveikatingumo skatinimą. Reikėtų stiprinti medicinos darbuotojų gebėjimus, be kita ko, suteikiant daugiau mokymo galimybių ir suteikiant paramos priemonių medicinos profesijos patrauklumui didinti. Siekiant spręsti nevienodo medicinos specialistų pasiskirstymo problemą ir užtikrinti regioninį teisingumą, reikia derinti paskatas regioniniu ir subregioniniu lygmenimis, taip pat taikyti nacionalines kokybės vertinimo sistemas.

13. **Atsižvelgiant į senėjančią ES visuomenę, reikia užtikrinti galimybę gauti tinkamą, įperkamą ir kokybišką ilgalaikę priežiūrą².** Turėtų būti padidintas socialinės apsaugos tinkamumas ilgalaikės priežiūros srityje, kad ilgalaikė priežiūra būtų savalaikė, visapusiška ir prieinama tiems, kuriems jos reikia. Ilgalaikės priežiūros prieinamumas turėtų būti užtikrintas visomis aplinkybėmis, be kita ko, plėtojant ir (arba) gerinant priežiūrą namuose ir bendruomeninę globą, ypatingą dėmesį skiriant teritorinių skirtumų šalinimui. Visomis ilgalaikės priežiūros aplinkybėmis turėtų būti užtikrinti aukštos kokybės kriterijai ir standartai, ir turėtų būti sustiprintas kokybės užtikrinimas, siekiant reaguoti į esamus struktūrinius priežiūros teikimo trūkumus, taip pat atsižvelgiant į didėjančią priežiūros paslaugų, priežiūros aplinkybių ir priežiūros gavėjų pageidavimų įvairovę. Reikia į asmenį orientuoto požiūrio ir integruoto paslaugų teikimo kartu su prevencinėmis priemonėmis ir parama savarankiškam gyvenimui visomis priežiūros aplinkybėmis. Reikėtų spręsti įgūdžių poreikio ir darbuotojų trūkumo klausimus, be kita ko, užtikrinant sąžiningas darbo sąlygas. Pastangos stiprinti kokybiškų formaliosios priežiūros paslaugų teikimą turėtų būti derinamos su priemonėmis, kuriomis teikiama parama neformaliesiems slaugytojams, įskaitant mokymą, konsultavimą, psichologinę paramą, atokvėpio globą, paramą profesinio gyvenimo ir priežiūros pareigų pusiausvyrai ir finansinę paramą.
14. **Platesniame priežiūros kontekste taip pat reikia priemonių ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros prieinamumui, kokybei ir įperkamumui gerinti,** siekiant remti vaikų gerovės, įgūdžių ir gebėjimų ugdymą, nutraukti skurdo perdavimą iš kartos į kartą ir remti tėvų dalyvavimą darbo rinkoje.
15. **Dedant pastangas gerinti socialinės apsaugos, pensijų, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros sistemų aprėptį ir tinkamumą, kartu reikėtų svarstyti, kaip tas sistemas finansuoti, nes tinkamumas ir tvarumas yra neatskiriamai susiję.** Nors įvairių finansavimo šaltinių pusiausvyra kiekvienos valstybės narės atveju išlieka specifinė, būtų naudinga tęsti diskusijas dėl naujų ir alternatyvių finansavimo šaltinių. Savo reformų pastangoms remti valstybės narės turėtų toliau naudotis esamais ES fondais, visų pirma ESF+ ir EGADP.

² Nedarant poveikio vykstančioms deryboms dėl *Tarybos rekomendacijos dėl galimybės naudotis įperkamos, kokybiškos ilgalaikės priežiūros paslaugomis* (COM (2022) 441)

16. **Europos semestras tebėra viena iš veiksmingų koordinavimo priemonių** skatinant tvarų ir įtraukų ekonomikos augimą, konkurencingumą, užimtumą ir tinkamą socialinę apsaugą bei socialinę įtrauktį. Kadangi daugelis reformų priemonių, kurių ėmėsi valstybės narės, yra įtrauktos į nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus, labai svarbu, kad EPSCO taryba ir jos patariamieji organai aktyviai dalyvautų nuolat stebint šių planų įgyvendinimą.
17. Siekiant stiprinti socialinę Europą ir remti Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimą ES ir valstybių narių lygmenimis, tinkamai atsižvelgiant į atitinkamą kompetenciją, **turėtų būti tęsiamas ES institucijų, valstybių narių, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų konstruktyvus dialogas.**
18. Europos Komisijos prašoma, atliekant parengiamąjį darbą, susijusį su 2023 m. metine tvaraus augimo apžvalga, atsižvelgti į pirmiau pateiktas politikos gaires.